

*Гурдуз А. І.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

*Шумік М. О.,
студент філологічного факультету
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ЦИКЛ РОМАНІВ ДАРИ КОРНІЙ ПРО МАЛЬВУ В КОМПАРАТИВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ

Анотація. Поглиблено розуміння інтертекстуальності циклу романів Дари Корній про Мальву, детально розглянуто генетичний зв'язок із книжковою серією Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера. Показано, що в українських романах оригінально переплелися західний і слов'янський літературні канони і відображені акценти сучасної літератури, в тому числі гендерні.

Ключові слова: фентезі, рецепція, поттеріана, міфотворчість, тенденція, гендер, контекст.

Постановка проблеми. Актуальність питань національної рецепції художнього матеріалу в світовому культурно-літературному просторі ХХІ ст. зберігається й особливо очевидна у випадках їх принципового ігнорування – зокрема, при компаративному розгляді творів, які (з різних причин) «покликані» бути визначними в їх національних системах. У сучасній літературі з її міфотворчими акцентами проблеми національної рецепції виходять на перший план. Аналіз процесів міжкультурного діалогу в суперечливому й стрімко збільшуваному фантастико-фентезійному корпусі видається особливо важливим для українського контексту, пріоритетом для якого став пошук сучасних національних міфотворчих моделей [1, с. 65].

Романістика однієї з найбільш продуктивних письменниць України перших десятиліть ХХІ ст. Дари Корній (Мирослави Замойської) заслуговує в окресленому контексті особливої уваги через успішне системне формування в її художньому світі національно маркованої міфопоетичної парадигми [2] і недостатню висвітленість її прози (першість і комплексність дослідження роману цієї письменниці демонструють праці А. Гурдуза [також див.: 3; 4; 5]). Проблеми рецепції у зв'язку з творами Дари Корній постають гостро [3, с. 230; 1], зокрема, щодо її циклу романів про дівчину Мальву «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні» 2011–2016 рр. (поки світ побачили перші три книги серії «Безсмертні»).

Мета статті – визначити характер перегуку циклу Дари Корній про Мальву з відповідним зарубіжним контекстом у плані рецепції й художньої оригінальності. Ключові моменти цієї проблеми окреслені А. Гурдузом [1, с. 66–68] і отримують ширше розгортання у пропонованій розвідці. Принциповими при такому розгляді стають: а) основні спільності циклу з аналогічними сучасними знаковими творами світового фентезі на рівні сюжетно-образної канви; б) з'ясування специфіки, національного звучання інтерпретованих у циклі запозичених художніх елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Крім артикульованого з часів дебютного роману Дари Корній «Гонимарник» 2010 р. і нею непослідовно заперечуваного зв'язку з аме-

риканським циклом Стефані Майер «Сутінки» [3, с. 230], твори української письменниці генетично зумовлені рядом їх інших художніх попередників. Системний аналіз романів про Мальву (поки видана трилогія) показує, що цей цикл на образному рівні й сюжетно має ряд базових опор, одна з яких – поттеріанська [1, с. 67–68].

Залишення належної до роду магів Мальви на виховання чужим людям з іншого світу при умові, що рідний світ уб'є маленьку дівчинку [6, с. 75], недвозначно відсилає до відповідного фрагмента першої книги циклу Джоан К. Ролінг про хлопчика-чаклуна «Гаррі Поттер і філософський камінь» 1997 р., причому коли в героя англійки знаком обраності є шрам на чолі, то в Мальви – родимка на руці. Разом із позначками на тілі героям українського й англійського циклів передаються надприродні здібності. Поттер завдяки шраму, що дістався йому від Волдеморта, темного Лорда, може розуміти мову змії [7, с. 32]; надзвичайну силу Мальва успадковує від матері-амазонки. Як своєрідну аллюзію сприймаємо в «Зворотному боці світла» вказівку на «аж надто сильну хлопчакуватість» Мальви [6, с. 36]. Крім того, ім'я героя циклу Дж. К. Ролінг іронічно згадується в тексті Дари Корній [6, с. 35, 80].

Дізнаються про їх покликання обидва герої-напівкровки вже підлітками, після чого вирушають до особливих територій і проходять там навчальний курс магії, ставлячись до цього вельми творчо, переживаючи подібні пригоди і в такий спосіб незвичайно дорослішаючи. Подібність мислення, поведінки Поттера і Мальви в цілому також перекоонує в спорідненості образів цих героїв. До речі, ними однаково ігнорується характерне табу на називання відповідно імені Волдеморта – для персонажів книг Дж. К. Ролінг і «темного світу» («зворотний бік світла») – для персонажів Дари Корній.

Важливо, що Мальва і Гаррі Поттер поєднують у собі темне і світле начала (поширений у казково-фентезійному контексті прийом). Саме це не раз впливатиме на їх учинки і загалом на хід подій в аналізованих романих серіях. Якщо головний вибір життя Поттера (навчатися в Грифіндорі добрій магії, а не в Слизерені – чарам зла) відбувається одразу й передують пригодам героя, то в Мальви ситуація складніша. Належність батьків дівчини до різних світів дозволяє Дари Корній багаторазово продовжити процес вибору для її героїні, віддалити його вирішальний момент і мотивувати довший шлях пізнання Мальвою обох протилежних начал.

Поряд із героями в зіставлюваних циклах перебувають їх «чарівні помічники», мудрі порадики – очільники світлих сил. Це, відповідно, директор Хогвардса (школи магії і чаклунства) Дамблдор і представник Яворвота (поселення світлих) По-

солонь. Образи цих функціонально співвідносних персонажів багато в чому схожі. Саме вони першими в свій час досягають визначальності негативних схильностей своїх вихованців – відповідно Тома Редла (Волдеморта) [8, с. 781] і Стрибога [6, с. 15].

Щодо рівня мікрообразів текстів Дж. К. Ролінг і Дари Корній, то не можуть не звернути увагу майже тотожно прописані тут описи чи функції ряду чарівних предметів. Сказане проілюструє, наприклад, зображення чарівних вікон в українському й американському циклах: «Це зачаровані вікна. Чаклунський ЖЕК щодня вирішує, яка в нас буде погода» [8, с. 126] – «Картинку в рамі можна змінювати, як заманеться» [9, с. 83]. Гаррі Поттер і Мальва використовують такі засоби переміщення в просторі, як відповідно летиключі і дрімбу (наголосимо на однотипності звучання в українському перекладі предмета «летиключ» і визначенні дрімби в тексті Дари Корній: «...то ключ від дверей, залишений... Жінкою-Птахою, ключ, який відкриває двері в інші світи» [6, с. 79]).

Простежуємо, крім іншого, схожість опису зовнішності дементорів, слуг в'язниці для чарівників, у Дж. К. Ролінг [10, с. 78], і проклятих, які служать темним і ще мають душу, – у Дари Корній [9, с. 68].

Характерна для фентезі (і ширше – літератури II пол. XX – перших десятиліть XXI ст.) тенденція нівелювання межі між добром і злом послідовно проводиться і в українському циклі про Мальву («Є щось вище над поняттями добра і зла» [6, с. 108], – слова Мари), тим часом, як у «Гаррі Поттері» певна категоричність у названому аспекті зберігається (з іншого боку, в книгах української авторки відсутній ряд провокативних морально-етичних акцентів, які свого часу викликали певний негативний резонанс [детальніше див.: 11]). Важливою константою для циклу романів Дари Корній стає рівновага між світлим і темним світами (актуалізована «третя сила, так звана нейтральна емоційність» [12, с. 6]), і детальний розгляд проведення в циклі цієї ідеї переконує, що іншою структурною (сюжетною) опорою для книг про Мальву стає російський цикл романів про Варти С. Лук'яненка 1998–2014 р. р. [1, с. 66–67].

Як і автор «Варт», Дара Корній змальовує співіснування у світі (точніше, в одному з можливих світів) людей і безсмертних магів (у «Вартах» – Інших). Прикметно, що в українському циклі романів номінації безсмертних (світлі і темні), а також їх ступенів сили (великі світлі, великі темні) такі ж, як і в російському – для Інших. Логіка називання складників серії про Мальву співвідносна з логікою назв циклу про Варти [1, с. 66]. «Зняття» в історії про Мальву традиційної бінарності «добро – зло» відбувається, в тому числі, через звертання Дари Корній до язичницьких вірувань загалом і конкретно до образу бога Сварога. За Дарою Корній, постать Сварога поєднувала ці два начала, втілювані Білобогом і Чорнобогом [6, с. 223]: «Світло і темрява – то лишень два боки одного цілого...» [6, с. 183]. Показово, що в українському циклі «передбачене» існування «сірих» і «спостерігачів», які не пристали до жодного з таборів магів [6, с. 272], а Мара і Мор укладають угоду про взаємоконтроль рівноваги між світлими і темними [6, с. 275].

У такий спосіб нового звучання в тексті Дари Корній набуває думка не стільки про протистояння світлих і темних, скільки про їх взаємозумовлене співіснування. У «Зворотному боці темряви» читаємо: «Мальва замислилася. У чому ж різниця між світлими та темними? Для світового укладу, мети та гармонії – наче ніякої» [9, с. 261].

Інтертекстуальні зв'язки романного циклу Дари Корній сказаним не обмежуються. Зауважимо загалом ширше звертання у прозі письменниці до слов'янської міфології, фольклору, очікуване, виходячи з загальної концепції її творчості.

Властиві прозі авторки гендерні акценти також увиразнюються в зіставному студіюванні. Провідна роль саме дівчини в змальовуваному в циклі романів квесті випадковою не здається і відбиває жіночу домінують української ментальності (порівняймо з принциповою схемою «української відповіді» «Гаррі Поттеру» – повістей про Ірку Хортицю Ілони Волинської і Кириллу Кашцеєва (подружжя Шихових), друкованих із 2006 р.). Актуалізоване в означеному контексті питання слов'янської рецепції поттеріани також заслуговує на окрему увагу, і в цьому плані історія Дари Корній про Мальву може бути зіставлена з російськими циклами Дмитра Ємця про Таню Гротгер (друк 2002–2012 р. р. із найбільшим резонансом [13]) і Мефодія Бусласєва (початок публікації з 2004 р.) та под.

Висновки. Цикл романів Дари Корній про Мальву у світлі сказаного постає, як складна національно орієнтована фентезійна тканина, в якій переплелися одночасно західний і східний літературні канони, і яка при цьому може розцінюватись, як оригінальний твір української літератури XXI ст. з відображеними в ньому новими, в тому числі гендерними, акцентами. Матеріал пропонованої статті здатний знайти продовження в подальшому студіюванні прози Дари Корній, об'єктивна оцінка якої принципова в масштабі розвитку українського фентезі в цілому, адже її творчість перетворюється на зразок для наслідування (так, на церемонії нагородження міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова – 2015» уже були вручені спеціальні відзнаки від Дари Корній і Тали Владмирової «Українське сучасне фентезі»). Найбільш продуктивними студіями доробку Дари Корній, очевидно, стануть компаративні.

Література:

1. Гурдуз А. Міжкультурний діалог як проблема українського фентезі XXI століття / А. Гурдуз // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського : зб. наук. пр. // Сер.: Філологічні науки : (літературознавство) / гол. ред. В. Буда, гол. ред. // О. Філатова. – Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 4.14 (111). – С. 63–69.
2. Гурдуз А. Метагероїня романів Дари Корній / А. Гурдуз // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки : (літературознавство) : зб. наук. пр. / за ред. О. Філатової. – Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. – Жовтень. – Вип. 2 (16). – С. 61–67.
3. Гурдуз А. Роман Дари Корній «Гонимарник»: місце в мистецькому контексті з погляду традиції й новаторства / А. Гурдуз // Українознавчий альманах / ред. кол. : М. Обушний (відп. ред.) та ін. – К. ; Мелітополь. – 2012. – Вип. 9. – С. 229–235.
4. Гурдуз А. Міфопоетика роману Дари Корній «Щоденник Мавки» / А. Гурдуз // Studia methodologica : зб. наук. праць пам'яті д-ра філол. наук, проф., акад. Академії ВШ України Р. Гром'яка (1937–2014) / Тернопіль. нац. пед. ун-т імені В. Гнатюка. – Тернопіль : Наук.-ред. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 40. – С. 307–312.
5. Гурдуз А. «Лісова пісня» Лесі Українки як образно-сюжетна матриця українсько-російської «жіночої прози» початку XXI століття // Наукові праці : наук.-метод. журнал. Сер.: Філологія. Літературознавство. – Миколаїв : Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили, 2015. – Вип. 247. Т. 259. – С. 29–34.
6. Корній Д. Зворотний бік світла : роман / Дара Корній ; передм. Г. Пагутяк. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 320 с.

7. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / Дж. К. Ролінг ; пер. з англ. В. Морозова ; за ред. І. Малковича, П. Тарашука. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. – 319 с.
8. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і орден Фенікса / Дж. К. Ролінг ; пер. з англ. В. Морозова ; 3-тє вид. ; за ред. І. Малковича, О. Негребецького. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 815 с.
9. Корній Д. Зворотний бік темряви : роман / Дара Корній ; передм. Г. Пагутяк. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 320 с.
10. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану / Дж. К. Ролінг ; пер. з англ. В. Морозова ; за ред. І. Малковича. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. – 384 с.
11. Achilles M. «Harry Potter»: Inhaltsethische Analyse eines Kinder- und Jugendbuchs / Mark Achilles, Thomas Bohrmann. – Münchener Theologische Zeitschrift. – 2004. – Bd. 55. – № 1. – S. 67–83.
12. Корній Д. Зворотний бік сутіні : роман / Дара Корній ; передм. Т. Белімової. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 288 с.
13. Стоянов А. Порри Гаттер и Таня Гроттер : Преступление против Гарри Поттера? [Електронний ресурс] / А. Стоянов // Мир фантастики : ежемесячный журнал. – 2004. – Февраль. – № 6. – Режим доступу : <http://old.mirf.ru/Articles/art198.htm> .

Гурдуз А. И., Шитик М. А. Цикл романов Дары Корний о Мальве в компаративном освещении

Аннотация. Углублено понимание интертекстуальности цикла романов Дары Корний о Мальве, детально рассмотрена генетическая связь с книжной серией Дж. К. Роулинг о Гарри Поттере. Показано, что в украинских романах оригинально переплелись западный и славянский литературный каноны и отражены акценты современной литературы, в том числе гендерные.

Ключевые слова: фэнтези, рецепция, поттериана, мифотворчество, тенденция, гендер, контекст.

Gurduz A., Shitik M. The novel cycle about Malva by Dara Korniy in comparative interpretation

Summary. In this research the understanding of intertextuality of novel cycle by Dara Korniy about Malva is deepened, the genetic connexion with book series about Harry Potter by J.K. Rowling is analysed in detail. It is shown that in Ukrainian novels the West and Slavic literary canons are originally combined, and also accents of modern literature are reflected, including gender accents.

Key words: fantasy, reception, potteriana, mythocreation, tendency, gender, context.